

СТРАТЕГІЯ ТА «ДОРОЖНЯ КАРТА» ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Одним із основоположних принципів сучасного демократичного суспільства є гендерна рівність. Поняття «гендер» (від англ. буквально «рід») розуміється як соціокультурна категорія і колективні уявлення, за допомогою яких біологічні розходження статей перекладаються мовою соціальної і культурної диференціації [1, с.369-370]. Гендерна рівність, що передбачає визнання цінності та індивідуальності кожної особи, без огляду на її статеву приналежність, визнана основою державної політики у країнах Європейського Союзу.

У міжнародно – правовій та суспільно – політичній практиці ці поняття набули поширення в другій половині ХХ ст., коли було ухвалено низку правових актів із захисту прав жінок. Найважливішими серед них є наступні: Конвенція про рівну оплату за рівну працю 1951 р., Конвенція про політичні права жінок 1952 р., Конвенція про охорону материнства 1952 р., Конвенція про дискримінацію у сфері найму і праці 1958 р., Конвенція про дискримінацію у сфері освіти 1960 р., Конвенція про згоду на вступ у шлюб, шлюбний вік і реєстрацію шлюбів 1962 р.. Узагальнюючим документом у сфері захисту прав жінок є Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 18 грудня 1979 р. Оскільки Україна є учасницею всіх цих угод, таким чином взяла на себе зобов'язання їх виконувати і внести у національне законодавство необхідні зміни.

Правові норми щодо забезпечення гендерної рівності знайшли відображення у Конституції України (стаття 24), окремих законодавчих актах. Зокрема, Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» (2002 р.) окреслив загальні поняття, що стосуються протиправних дій, але не визначив механізмів протидії дискримінації.

2011 р. Україна приєдналась до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), однак тривалий час Конвенція

залишалася нератифікованою: на заваді була позиція деяких представників депутатського корпусу, а також релігійних організацій. Протестні настрої викликали терміни «гендер», «гендерні стереотипи» тощо.

Історичний досвід доводить, що у часи складних соціально – економічних криз, воєн, зростає роль жінок: вони замінюють чоловіків на виробництві, освоюють суто «чоловічі» професії, а в наш час - і захищають країну, остаточно руйнують стереотип «слабкої статі». Нині у Збройних Силах України проходять службу майже 25 тис. жінок, із них понад 3 тис. – офіцери. Понад 6 тис. жінок – учасниці АТО. За останні 2 роки розширено перелік військово-облікових спеціальностей (таких майже 100), які можуть обіймати військовослужбовці жінки [2, с.3]. Цього року введено в дію План з реалізації дотримання гендерних питань у військовій сфері, ним передбачено навчання жінок у всіх військових вишах. У складі працівників Національної поліції України понад 20 % - жінки.

Суспільні та політичні події, які відбулися в Україні після 2014 р., задекларований курс на євроінтеграцію привернули увагу державних інститутів та громадськості до проблем гендерної дискримінації, що існує в різних формах, зумовили внести зміни у вітчизняне законодавство з метою його наближення до європейських правових стандартів.

У серпні 2015 р. було затверджено Національну стратегію у сфері прав людини на період до 2020 р, що охоплює усі сфери життя суспільства, зокрема, «розв'язання проблем гендерної дискримінації та забезпечення реальної гендерної рівності» [3, с.11]. Стратегічною метою визначено забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в усіх сферах життя суспільства. Досягнення мети передбачає і «дорожню карту», тобто щорічний план заходів та звіт про його виконання.

За даними Державного комітету статистики, жінки в Україні отримують на 22,5 % нижчу заробітну плату, ніж чоловіки [4, с.12]. Нав'язані масовою культурою гендерні стереотипи сприяють повсюдним проявам сексизму, коли жіноче тіло використовується як об'єкт для реклами будь –

якого товару або послуг. Згідно з глобальним дослідженням Світового економічного форуму, за Індексом гендерного розриву Україна в 2016 р. посіла 69 місце серед 144 країн світу [5, с.10]. Отже, проблема гендерної дискримінації існує та потребує вирішення.

Однією з найбільш поширених форм порушення прав людини, від якого страждають жінки, діти та люди похилого віку, є насильство у сім'ї. З 2002 р. в Україні діяв Закон «Про попередження насильства в сім'ї», але правоохоронці практично не застосовували його норми і захисні приписи. Однією із причин є поширений у суспільстві правовий нігілізм, прояви традиційної ментальності («моя хата з краю»).

За даними заступника голови Національної поліції К.Бушуєва, оприлюднених ним у програмі «Громадська хвиля» на Українському радіо (ефір від 20.03.2018 р.), у 2017 р. 600 українських жінок загинули внаслідок домашнього насильства, але лише у 69 випадках було доведено факт убивства, по ним винесені вироки суду, ще 86 кваліфіковані як тяжкі тілесні ушкодження. Протягом року до правоохоронних органів надійшло 150 тис. заяв про домашнє насильство, проте відомча статистика свідчить:лише в 10% випадків жертви звертаються до правоохоронних органів, решта не бажає «виносити сміття з хати» або боїться помсти кривдника. У грудні 2017 р. було ухвалено Закон України «Про запобігання та проти дію домашньому насильству» (№5294), відповідні зміни були внесені до деяких законів. Ухвалений Закон не містить термінів «гендер», «гендерна рівність», «гендерна ідентичність», тому, на думку окремих правознавців та політиків, не може вважатися імплементаційним, адже він не відповідає міжнародним зобов'язанням України. Закон чітко визначив види домашнього насильства:фізичне, психологічне, економічне, сексуальне. В Україні вперше запроваджується кримінальна відповідальність за домашнє насильство, Нацполіція отримує право контролювати поведінку кривдників, яких будуть вносити у спеціальний Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. 2019 р. у Кримінальний кодекс

України буде запроваджено окрему статтю, що передбачає відповідальність за такі дії, оскільки на даний час вони можуть кваліфікуватися як доведення до самогубства. Практичним кроком щодо реалізації зазначених законодавчих документів стало запровадження у 2017 р. поліцейської мережі проти дії домашньому насиллю «ПОЛІНА». Проект стартував за підтримки Фонду ООН у галузі народонаселення і спрямований на вивчення міжнародного досвіду у цій галузі [6, с.2]. З метою надання жертвам домашнього насилля практичної допомоги створюється мережа соціальних кризових центрів, в яких постраждалі особи (переважно жінки, часто з дітьми), можуть перебувати до вирішення проблеми. Втім, кількість таких установ необхідно збільшити: в Сумській області на даний час функціонує лише один центр соціально – психологічної допомоги.

Проблема побутового насильства багатовимірна: її не можливо вирішити лише шляхом ухвалення законів та застосування покарань. Негативно впливає на формування стереотипів поведінки масова культура, що поширюється у різних формах (кінематограф, телесеріали, комп'ютерні ігри). Вони безконтрольно культивують насильство і жорстокість як універсальний спосіб вирішення конфліктів. Отже, необхідно координувати діяльність закладів освіти, посилювати виховну роботу, підвищувати культуру і утверджувати цінності сімейних відносин.

Значний суспільний резонанс викликав ухвалений 2017 р. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів"(№7277). Цей правовий акт визначає нові способи покарання боржників, які мають заборгованість зі сплати аліментів у розмірі, що перевищує суму, яка мала бути сплачена за 6 місяців. Так, встановлюється тимчасове обмеження таких осіб у праві виїзду за межі України, у праві керування автомобілем, користуванні вогнепальною мисливською, пневматичною зброєю, у праві на полювання. Закон передбачає і «суспільно

корисні роботи» для порушника. У 2018 р. Закон вступив дію, засоби масової інформації повідомляли про прецедентні випадки залучення злісних неплатників до суспільно корисних робіт. Разом з тим, деякі юристи висловлюють думку, що цей закон може призвести до дискримінації чоловіків, оскільки суперечить поняттю «рівність батьків» і задовольняють інтереси лише однієї сторони [7, с.18].

Як зазначалося вище, одним із проявів гендерної дискримінації є сексизм, тобто завідоме використання у рекламі зображення жіночого тіла або окремих його частин з метою викликати інтерес споживачів до рекламованого товару і заохотити його купувати. Незважаючи на те, що Закон «Про рекламу» (ст.8 п.1) забороняє дискримінацію за ознакою статі, на практиці дані норми нерідко порушуються. Прояви сексизму у рекламі не лише принижують людську гідність, але й свідчать про творчу неспроможність авторів такої реклами, а також дають сумнівний, а в деяких випадках – негативний комерційний результат, викликають не сприйняття та обурення. Проти сексизму в рекламі виступають жіночі громадські організації, зокрема, Індустріальний гендерний комітет у рекламі, «Гендерний центр», громадський рух «За гендерну рівність», Ліга захисту прав жінок «Гармонія рівних».

Таким чином, проблема досягнення гендерної рівності передбачає як законодавче регулювання, так і об'єднання зусиль органів влади, громадськості, закладів освіти, суспільства в цілому.

Література

1. Орлова Т.В. Історія сучасного світу (XV – XXI ст.):навч. посіб. – Київ:Вікар, 2008. 552с.
2. Представницям прекрасної статі личать погони. *Урядовий кур'єр*. 2018. 7 березня №46. С.3.
3. Указ Президента України Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини. *Урядовий кур'єр*. 2015. 2 вересня №160. С.11.
4. Дузь Ю. Гендерна дискримінація, сексизм, сексуальні домагання – з 8 березня, любі жінки! *Дзеркало тижня*. 2018 . 3 березня №8-9. С.12.
5. Говорун Т. Гендер на полі гібридної війни. *Дзеркало тижня*. 2017 . 19 серпня №30-31. С.10
6. Поваляєв І. «ПОЛІНА» допоможе. *Україна молода*. 2018. 7 березня №27. С.2.
7. Дузь Ю. Рік, що минає. Підсумки. *Дзеркало тижня*. 2017 . 28 грудня №50. С.18.